

Верховний
Суд

Підходи до оцінки доказів у кримінальному судочинстві. Практика Верховного Суду

Світлана Яковлева
суддя Верховного Суду у Касаційному
кримінальному суді, доктор філософії
у галузі права

Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК України порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження (показання, речові докази, документи, висновки експертиз) – ст. 84 КПК України

Обсяг доказів, що підлягають дослідженню, та порядок їх дослідження

- Обсяг доказів, які будуть досліджуватися, та порядок їх дослідження визначаються ухвалою суду і в разі необхідності можуть бути змінені.
- Суд має право, якщо проти цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорюються. При цьому суд з'ясовує, чи правильно розуміють зазначені особи зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності їх позицій, а також роз'яснює їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку (ч. 3 ст. 349 КПК).
- Допит обвинуваченого здійснюється обов'язково, крім випадку, якщо він відмовився від давання показань, та випадку, передбаченого статтею 381 КПК.

Правила оцінки доказів

- Жоден доказ не має наперед встановленої сили
  - Тлумачення сумнівів на користь обвинуваченого
  - Належність, допустимість, достовірність (ст. 85,86 КПК)
  - Достатність та взаємозв'язок
-
- Статтею 91 КПК України передбачено, що підлягає доказуванню у кримінальному провадженні

Види істотних порушень прав людини, передбачені ст. 87 КПК

- Здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов
- Отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження
- Порушення права особи на захист

Затримання особи

- Стаття 208 КПК не вимагає складання протоколу затримання негайно в ході затримання. Такий протокол має бути складений, як тільки це стане практично можливим. Про наведене свідчить і вказівка в ч. 5 ст. 208 КПК стосовно того, що в протоколі затримання, крім часу складання протоколу, має зазначатися місце, дата і точний час затримання відповідно до положень ст. 209 цього Кодексу.
- Отже, складання протоколу затримання особи дещо пізніше, однак із зазначенням часу її затримання (15.02.2023 о 16:09), повністю узгоджується з вимогами кримінального процесуального закону.

Постанова ККС ВС від 26.09.2024 у справі № 758/3930/23
(провадження № 51-2948км24)

Затримання особи

- Верховний Суд звернув увагу на те, що вилучені під час огляду у готельному номері докази, гроші та інші речі, не можуть вважатися «плодами отруйного дерева» з огляду на те, що не було складено відповідно до положень КПК протокол затримання засудженого. Сам факт відсутності протоколу про затримання особи у матеріалах кримінального провадження жодним чином не свідчить про недопустимість всіх отриманих у подальшому доказів у цьому провадженні або ж про недопустимість слідчих дій.
- Означене порушення прав особи, яке виразилося у нескладанні протоколу про затримання, несвоєчасному складанні протоколу про затримання або ж про затримання особи раніше, аніж це зазначено у протоколі затримання може бути усунуте шляхом констатації судом того часу затримання, коли воно реально відбулося.

Постанова ККС ВС від 09.07.2024 у справі № 678/428/23
(провадження № 51-2629км24)

Процесуальні дії, які потребують попереднього дозволу суду

- Проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 233 КПК)
- Огляд (ст. 237 КПК)
- Обшук (ст.234 КПК)

Здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов

Докази, отримані під час огляду та обшуку, які були проведені з порушенням правил, передбачених у ч. 2 ст. 234, ч. 2 ст. 237, ч. 3 ст. 233 КПК, а також, якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, є недопустимими.

Постанови ВС від 23 травня 2018 року у справі № 159/451/16-к
від 26 березня 2019 року у справі № 752/3929/15-к

У невідкладних випадках слідчий, прокурор до постановлення ухвали слідчого судді має право увійти до житла чи іншого володіння особи. У такому разі прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися до слідчого судді із клопотанням про проведення обшуку (ч. 3 ст. 233 КПК).

Звернення до слідчого судді за впливом тривалого строку після вчинення слідчої дії, яка здійснювалась як невідкладна, має наслідком недопустимість доказів отриманих в ході такої слідчої дії.

Постанова ВС від 26.11. 2019 року у справі № 310/4839/17

Внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР та проведення огляду місця події до внесення таких відомостей до цього реєстру слідчими різних органів поліції не вважається порушенням вимог кримінального процесуального закону

Постанова ВС від 26.01.2023 року у справі № 757/3303/15-к

Огляд житла чи іншого володіння особи

Може бути проведено за добровільною згодою особи, яка ним володіє, за умови, що були наявні процесуальні гарантії, які захищали здатність особи висловлювати свою справжню думку при наданні такої згоди.

Постанови ВС у справі № 671/1486/17у справі № 740/1347/16-

Звернення органу досудового розслідування до слідчого судді за дозволом на проведення огляду житла за наявності згоди особи, яка проживала у цьому житлі на підставі договору оренди, не вимагається КПК.

Постанова ВС 20.06.2023 р. у справі № 756/16122/21 (Провадження № 51-641 км 23)

Виклик поліції та повідомлення інших осіб про вчинення злочину на території домоволодіння особи свідчить про добровільну згоду на проникнення до домоволодіння та виключає визнання отриманих доказів недопустимими з підстави відсутності такої згоди.

Постанова ВС від 26.01.2023 у справі № 757/3303/15-к

Якщо на час проникнення органами досудового розслідування до житла особи з метою проведення обшуку в суді не закінчений розгляд клопотання прокурора про надання дозволу на проведення цієї слідчої дії, то проникнення до житла є незаконним, а отримані за результатами цієї слідчої дії докази – недопустимими.

Постанова ККС ВС від 14.03.2024 у справі № 288/1206/16-к (провадження № 51-5281 км23)

Особистий обшук особи

Фактичне здійснення особистого обшуку під виглядом огляду місця події становить істотне порушення прав людини і основоположних свобод, що має наслідком недопустимість отриманих доказів.

Доказ, формально вилучений під час поверхневого огляду особи і оформлений протоколом огляду місця події, є недопустимим, адже фактично відбулися затримання та обшук.

Такий обшук повинен здійснюватися лише на підставі ухвали слідчого судді та після внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Постанова ВС від 9.05.2023 р. у справі № № 761/11704/18-к

Виконання ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи покладається особисто на слідчого чи прокурора і не може бути доручене в порядку п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК відповідним оперативним підрозділам (ч. 1 ст. 236 КПК).

Доручення слідчим або прокурором, яким ухвалою слідчого судді надано дозвіл на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи, виконання відповідної ухвали оперативному підрозділу зумовлює визнання недопустимими доказів, отриманих під час такої слідчої дії.

Постанова ККС ВС у справі № 466/896/17

Слідчий експеримент

- Приписи ч. 4 ст. 95 КПК про те, що суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або які отримано в порядку, передбаченому ст. 225 цього Кодексу, мають застосовуватися лише до відомостей, що відповідають ознакам показань як самостійного процесуального джерела доказів згідно зі ст. 95 КПК.
- Показання необхідно розмежовувати з іншим самостійним процесуальним джерелом доказів протоколом слідчого експерименту.
- Заперечення обвинуваченим у судовому засіданні відомостей, які слідчий, прокурор перевіряв або уточнював за його участю під час слідчого експерименту, не може автоматично свідчити про недопустимість як доказу протоколу слідчого експерименту.
- Проведення слідчого експерименту у формі, що не містить ознак відтворення дій, обстановки, обставин події, проведення дослідів чи випробувань, а посвідчує виключно проголошення підозрюваним зізнання у вчиненні кримінального правопорушення з метою його процесуального закріплення, належить розцінювати як допит, що не має в суді доказового значення з огляду на зміст ч. 4 ст. 95 КПК.

Постанова ОП ККС від 14.09.2020 у справі № 740/3597/17

Показання

- У разі неможливості здійснення безпосереднього допиту свідка в судовому засіданні внаслідок смерті останнього на момент розгляду справи протокол слідчого експерименту з показаннями цього свідка може бути покладено судом в основу вироку

Постанова ККС ВС від 02.03.2023 у справі № 525/1207/20

- Суд може обґрунтовувати свої висновки показаннями свідка чи потерпілого, яких не було безпосередньо допитано під час судового засідання, лише у разі, коли ці особи були допитані слідчим суддею в порядку, передбаченому ч. 1 ст. 225 КПК

Постанова ККС ВС від 01.03.2023 у справі № 628/1284/20

Особливості використання та оцінки негласних слідчих (розшукових) дій

Результатом НСРД є здобуті докази по суті обвинувачення, що входять в систему доказів і потребують юридичної оцінки поряд з іншими доказами.(ст.256 КПК)

Попередньою оцінкою таких доказів є перевірка законності їх здобуття, що в подальшому може бути визначальним для вирішення питання щодо допустимості доказу (ст.86 КПК).

Предметом перевірки можуть бути додані розсекречені процесуальні рішення, на підставі яких проводилися НСРД та які є доказами допустимості доказів, здобутих у такий спосіб.

Недопустимі докази НСРД

- Відсутній попередній дозвіл суду або порушення суттєвих умов ст. 246 КПК
- Суттєві порушення порядку прийняття рішення слідчим суддею (ст.247,248 КПК)
- Невідповідність рішення слідчого судді вимогам закону (ч. 4 ст.248 КПК)
- Використання інформації НСРД іншого провадження без клопотання прокурора та без рішення слідчого судді (ст.257 КПК)

Негласні слідчі (розшукові) дії

Відсутність ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД унеможливорює використання їх результатів у доказуванні.

Постанова ВС у справі № 199/4010/16-к (провадження № 51-3485км19)
Правові позиції Великої Палати Верховного Суду:
від 16 січня 2019 року у справі № 751/7557/15-к (провадження № 13-37кс18);
від 16 жовтня 2019 року у справі № 640/6847/15-к (провадження № 13-43кс19)

Докази, здобуті у результаті проведення НСД до постановлення ухвали слідчого судді про надання дозволу на проведення такої дії за відсутності обставин, передбачених ч. 1 ст. 250 КПК, є недопустимими.

Постанова ВС у справі № 593/1248/16-к

Складання протоколу НСРД поза межами строку, визначеного приписами ч. 3 ст. 252 КПК, не є підставою для визнання такого протоколу недопустимим доказом.

Постанова ОП ККС від 25.09.2023 у справі № 208/2160/18

Використання результатів НСРД в іншому кримінальному провадженні

- Використання у виділеному кримінальному провадженні доказів, здобутих у результаті НСРД у первинному кримінальному провадженні, не потребує ухвалення слідчим суддею рішення в порядку ст. 257 КПК
- Якщо під час проведення НСРД в одному кримінальному провадженні було здобуто відомості про вчинення іншого кримінального правопорушення, яке не розслідується у цьому провадженні, потрібна відповідна ухвала слідчого судді

Постанова ККС ВС від 07.03.2024 у справі № 752/10910/19 (провадження № 51-3577км23)

Контроль за вчиненням злочину

Відповідно до ч. 4 ст. 246 КПК виключно прокурор приймає рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину.

Рішення про проведення оперативної закупки іншими особами не відповідає вимогам закону й усі докази, здобуті під час проведення НСРД на підставі зазначеного рішення, є недопустимими.

Постанова ВС від 26 березня 2019 року у справі № 554/5204/17
(провадження № 51-6569 км18)

Відсутність постанови прокурора про проведення контролю за скоєнням злочину тягне за собою недопустимість як доказів протоколу огляду, помітки та вручення коштів та похідних від нього доказів.

Оцінка доводів про отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження

Висновок суду про допустимість доказу має ґрунтуватись на результатах проведення належної перевірки заяви шляхом офіційного розслідування.

Сторона обвинувачення не може використовувати докази, здобуті за допомогою методів примусу чи тиску всупереч волі обвинуваченого, з огляду на право обвинуваченого не свідчити проти себе.

Недозволені методи слідства

- Допустимість як доказів свідчень, здобутих за допомогою катувань із метою встановлення відповідних фактів у кримінальному провадженні, зводить нанівець саму суть права обвинуваченого не свідчити проти себе та призводить до несправедливості кримінального провадження в цілому, а тому проведення перевірки заяви про застосування недозволених методів шляхом проведення уповноваженим органом офіційного розслідування щодо можливих порушень прав людини, гарантованих статтями 27, 28 Конституції України, є обов'язковим.

Постанова ККС ВС від 06.03.2024 у справі №379/261/18 (провадження № 51-6068км23)

Провокація злочину

На сьогоднішній день у національному законодавстві України нормативне визначення провокації злочину відсутнє.

Під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою її подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, як би слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем (ч. 3 статті 271 КПК)

Провокація злочину

Наявність ознак провокації, а саме: чи мало місце спонукання працівниками правоохоронного органу особи до вчинення злочину, має наслідком недопустимість доказів, отриманих на підставі проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Постанови ВС року у справі № 748/3070/15-к; у справі № 393/446/14-к

Для висновку про наявність у діях органів досудового розслідування ознак провокації, що має наслідком визнання доказів недопустимими, суд повинен застосувати критерії відмежування провокації від допустимої поведінки правоохоронних органів, вироблені ЄСПЛ.

Постанови ВС у справі № 369/418/14-к (провадження № 51-6497км18); у справі № 372/4155/15-к (провадження № 51-941км18); у справі № 200/25054/15 (провадження № № 51-1634км18); у справі № 724/179/17 (провадження № 51-2858км18)

Пасивна поведінка органів досудового розслідування, яка не підбурює особу до вчинення злочину, не може розцінюватись як провокація злочину.

Постанови ВС у справі № 629/4448/17 (провадження № 51-791км19); у справі № 750/7023/18 (провадження № 51-4690км19); у справі № 161/14703/17 (провадження № 51-7096км18); у справі № 334/4373/16-к (провадження № 51-8747км18); у справі № 334/4373/16-к (провадження № 51-8747км18)

Пасивна поведінка органів досудового розслідування, яка не підбурює особу до вчинення злочину, не може розцінюватись як провокація злочину.

Постанови ВС у справі № 629/4448/17 (провадження № 51-791км19); у справі № 750/7023/18 (провадження № 51-4690км19); у справі № 161/14703/17 (провадження № 51-7096км18); у справі № 334/4373/16-к (провадження № 51-8747км18); у справі № 334/4373/16-к (провадження № 51-8747км18)

Порушення права на захист

Отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права є недопустимим доказом.

Постанова ВС у справі № 135/1530/16-к (провадження № 51-447км17)
Постанова ККС ВС від 18.10.2023 у справі № 722/1818/22

Використання показань свідка, який у подальшому набув статусу обвинуваченого чи підозрюваного, є порушенням права «на мовчання», а також порушенням права не свідчити проти себе, внаслідок чого такі докази мають бути визнані судом недопустимими.

Постанови ВС у справі № 1004/1464/12 (провадження № 51-466км18);
у справі № 164/1457/16-к (провадження № 51-8008км18);
у справі № 295/13008/15-к (провадження № 51-8420км18);
у справі № 753/20472/15-к (провадження № 51-3908км19);
у справі № 1004/1464/12 (провадження № 51-466км18)

Питання учасників

- 1. Використання показів свідків, допитаних в порядку ст. 225 КПК
- 2. Призначення покарання за ст. 71, ч. 4 ст. 70 КК з покараннями за вироками, які не набрали законної сили
- 3. Застосування спеціальної конфіскації
- 4. Психічне та економічне насильство як форма домашнього насильства
- 5. Практика розгляду кримінальних проваджень щодо військових злочинів

Розмежування застосування ст. ст. 70 та 71 КК

- При визначенні того, які з правил призначення остаточного покарання (за сукупністю злочинів чи за сукупністю вироків) підлягають застосуванню за наявності іншого обвинувального вироку (вироків) щодо цієї ж особи, слід керуватися саме часом постановлення попереднього вироку, а не часом набрання ним законної сили:
- а) якщо злочин (злочини), за який (які) засуджено особу в цьому кримінальному провадженні, було вчинено до *постановлення* попереднього вироку, то остаточне покарання призначається за правилами, передбаченими ч. 4 [ст. 70 КК](#) (за сукупністю злочинів);
- б) якщо злочин (злочини), за який (які) засуджено особу в цьому кримінальному провадженні було вчинено після *постановлення* попереднього вироку, але до повного відбуття покарання, то остаточне покарання призначається за правилами, передбаченими [ст. 71 КК](#) (за сукупністю вироків).
- При цьому скасування судом апеляційної інстанції такого попереднього вироку в частині покарання з підстав неправильного звільнення від відбування покарання або у зв'язку з необхідністю призначити більш суворе покарання не перешкоджає застосуванню [ст. 71 КК](#), оскільки в такому разі апеляційний суд не спростовує висновків суду першої інстанції щодо винуватості особи у вчиненні злочину і не скасовує вирок у цій частині, а навпаки посилює покарання чи вказує на необхідність його відбування реально.

Постанова ОП ВС від 1 червня 2020 року у справі № 766/39/17

Призначення покарання за сукупністю вироків

- Покарання за сукупністю вироків за правилами, передбаченими ч. 1 ст. 71 КК, може бути призначено судом за наявності двох умов:
- 1) кримінальне правопорушення вчинено засудженим «після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання» за попереднім вироком;
- 2) на момент призначення покарання за новим вироком засудженим не відбуто частину покарання (основного та/або додаткового) за попереднім вироком.
- Відсутність хоча б однієї з цих умов виключає можливість застосування ч. 1 ст. 71 КК під час вирішення питання про призначення покарання за новим вироком. Якщо на момент вчинення особою нового кримінального правопорушення невідбутою частиною покарання за попереднім вироком було основне покарання у виді штрафу (ст. 53 КК), яке на час ухвалення нового вироку вже відбуто, порядок та правила призначення остаточного покарання за сукупністю вироків, визначені положеннями ч. 1 ст. 71, ч. 3 ст. 72 КК, не застосовуються.

Постанова ОП від 06.12.2021 у справі № 243/7758/20 (провадження № 51-113кмо21)

Призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків

- «Попередній вирок» у відповідності до вимог ч. 1 [ст. 71 КК України](#) є вирок або вирoki, покарання за якими повністю не відбуте особою на час вчинення одного чи декількох нових кримінальних правопорушень.
- У випадку, якщо особа вчинила кримінальне правопорушення, яким їй призначається покарання у виді позбавлення волі, до постановлення двох вироків по інших справах, кожен із яких виконується самостійно, зокрема, по одному із яких призначено покарання у виді позбавлення волі, яке належить відбувати реально, а інший вирок виконується самостійно у зв'язку з призначенням покарання у виді позбавлення волі, але зі звільненням від відбування покарання з випробуванням на підставі [ст. 75 КК України](#), то при призначенні покарання вимоги ч. 4 [ст. 70 КК України](#) застосовуються тільки до вироку, яким особу засуджено до позбавлення волі, яке належить відбувати реально.
- Якщо особа вчинила принаймні одне кримінальне правопорушення після постановлення двох попередніх вироків, які виконуються самостійно, і останнім (третім) вироком особі призначається покарання, яке належить відбувати реально, припиняється окреме виконання обох попередніх вироків. Правовою підставою такого припинення щодо першого вироку є положення ч. 3 ст. [78](#) та ст. [71 КК України](#), а правовою підставою припинення виконання другого вироку – положення [ст. 71 КК України](#). Остаточне покарання в такому випадку особі призначається на підставі [ст. 71 КК України](#) за сукупністю вироків, з урахуванням покарань, призначених за всіма (трьома) вирокami.

Постанова ОП ККС від 14.06.2021 у справі №443/806/19 (провадження N 51-5994кмо20)

Призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків

- Якщо після постановлення вироків буде встановлено, що засуджений винен в кримінальних правопорушеннях, частина яких вчинена до постановлення першого вироку, а інша – між першим і другим вирокими, то призначення покарання має складатися з наступних етапів:
- 1) Призначення покарання за к.п., вчинене до постановлення попереднього вироку, або, якщо вчинено кілька к.п., які не охоплюються однією статтею чи частиною статті КК України, призначення покарання за кожне к.п. та призначення покарання за сукупністю к.п. на підставі ч. 1 ст. 70 КК;
- 2) Призначення покарання відповідно до ч. 4 ст. 70 КК за сукупністю к.п. шляхом повного або часткового складання покарань, призначених за цим та попереднім вирокими, або шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим;
- 3) Якщо в діях особи має місце повторність тотожних к.п., частина з яких вчинені до, а інша частина – після ухвалення попереднього вироку, то правила ч. 4 ст. 70 КК не застосовуються і суд кваліфікує зазначені к.п. за однією статтею або частиною статті Особливої частини КК України та призначає покарання, передбачене її санкцією;
- 4) Призначення покарання за к.п., вчинене після постановлення першого вироку, або, якщо вчинено кілька к.п., які не охоплюються однією статтею чи частиною статті КК, то призначення покарання за кожне к.п. окремо та призначення покарання за сукупністю к.п. на підставі ч. 1 ст. 70 КК;
- 5) На підставі ст. 71 КК до покарання, призначеного за к.п., вчинене після постановлення першого вироку, необхідно повністю або частково приєднати невідбуту частину покарання, призначеного в порядку ч. 4 ст. 70 КК за цим вироком;
- 6) Визначити остаточне покарання відповідно до ч. 4 ст. 70 КК за сукупністю к.п. шляхом повного або часткового складання покарання, призначеного в порядку ст. 71 КК за цим вироком, та покарання за другим вироком, або шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим; 7) При призначенні покарання за ч. 4 ст. 70 КК в строк покарання, призначеного за сукупністю к.п., зараховується покарання, відбуте повністю або частково за попереднім вироком, за правилами, передбаченими в ст. 72 КК.

Постанова ОП від 22.01.2024 у справі № 236/4167/20 (провадження № 51-1565кмо23)

Призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків

Коли після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до, а інші - після постановлення першого вироку, покарання за останнім за часом вироком призначається із застосуванням як ст. 70, так і [ст. 71 КК](#):

спочатку - за правилами ч. 1 [ст. 70 КК](#) за сукупністю злочинів, вчинених до постановлення першого вироку;

після цього - за правилами ч. 4 [ст. 70 КК](#), потім - за сукупністю злочинів, вчинених після постановлення першого вироку; і остаточно - за сукупністю вироків відповідно до ч. 1 [ст. 71 цього Кодексу](#).

У кримінально-правовій ситуації, коли вчинення нового злочину в період іспитового строку стає фактичною підставою для визнання (скасування) призначеного за попереднім вироком покарання у виді позбавлення волі, від відбування якого звільнялась особа, таким що належить відбувати реально, його самостійне виконання при застосуванні ч. 4 [ст. 70 КК](#) не допускається за наявності підстав для подальшого призначення остаточного покарання за правилами ч. 1 [ст. 71 вказаного Кодексу](#).

Постанова ОП ККС від 25.06.2018 у справі № 511/37/16-к

Спеціальна конфіскація

- Спеціальна конфіскація, яка є заходом кримінально-правового характеру, полягає в примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених КК України, за умови вчинення умисного кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, за які встановлено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а так само передбаченого відповідними нормами цього Кодексу, які перераховані в ст. 96-1 КК України.
- Спеціальна конфіскація застосовується на підставі обвинувального вироку суду, ухвали суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності, ухвали суду про застосування примусових заходів медичного характеру та ухвали суду про застосування примусових заходів виховного характеру.
- Крім того, КК України передбачено випадки застосування спеціальної конфіскації. Так, спеціальна конфіскація, зокрема, застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно: одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна; призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення або винагороди за його вчинення; були предметом кримінального правопорушення, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а в разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави; були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання.

Спеціальна конфіскація

- 1) при застосуванні спеціальної конфіскації суд повинен не лише послатися на наявність для цього формальних підстав, передбачених у КК України, але й переконатися, що таке застосування не порушуватиме «справедливу рівновагу між вимогами загального інтересу і захисту фундаментальних прав осіб», покладаючи на особу «надмірний індивідуальний тягар» (критерії, визначені Європейським судом з прав людини). Приймаючи рішення про застосування спеціальної конфіскації, судам слід перевіряти, чи не порушує цей захід кримінально-правового характеру вказані критерії, ураховуючи при цьому обставини кримінального провадження (постанова ККС ВС від 4 листопада 2020 року у справі № 236/3696/18, провадження № 51-2438км20);
- 2) спеціальній конфіскації підлягає саме те майно, що має матеріальну цінність та є в наявності сторони обвинувачення як предмет доказування, а не абстрактне поняття про нього (постанова ККС ВС від 11 лютого 2019 року у справі № 755/10941/18, провадження № 51-523км19);
- 3) ухвала слідчого судді про визначення порядку зберігання речових доказів у кримінальному провадженні шляхом передачі в управління Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів майна, яке є речовим доказом у цьому кримінальному провадженні і на яке накладено арешт, оскарженню в апеляційному порядку не підлягає відповідно до вимог ст. 309 КПК України (постанова об'єднаної палати ККС ВС у справі № 758/16546/18, провадження № 51-620км19);
- 4) тягар доведення необхідності застосування спеціальної конфіскації покладається на сторону обвинувачення, яка має обґрунтувати свої доводи і вказати, що саме підлягає спеціальній конфіскації – гроші, цінності тощо, та чи вирішувалося питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження щодо майна з метою забезпечення спеціальної конфіскації. Якщо у кримінальному провадженні сторона обвинувачення не довела належними і допустимими доказами, що вилучені в ході обшуку в квартирі грошові кошти обвинувачений отримав унаслідок вчинення інкримінованого йому злочину, а обвинувачення в цій частині останньому не пред'являлося, то підстав для застосування спеціальної конфіскації майна немає (постанова ККС ВС від 1 жовтня 2019 року у справі № 760/5853/18, провадження № 51-716км19);
- 5) транспортний засіб, який належить на праві спільної сумісної власності подружжю та який використовувався одним із них як знаряддя вчинення кримінального правопорушення, спеціальній конфіскації не підлягає, якщо співвласники не знали і не могли знати про незаконне використання цього майна (постанова ККС ВС від 1 грудня 2020 року у справі № 520/16693/15-к, провадження № 51-4647км20);
- 6) у разі звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК України) спеціальна конфіскація не застосовується (постанова ККС ВС від 2 вересня 2020 року у справі № 138/2740/16-к, провадження № 51-3984км18).

Спеціальна конфіскація

- Якщо майно, яке було використано як знаряддя чи засіб вчинення кримінального правопорушення, перебуває у спільній власності подружжя і воно було використане одним із подружжя в ході вчинення кримінально караного діяння, то таке майно підлягає спеціальній конфіскації в повному обсязі, оскільки його власник (той із подружжя, який вчинив кримінальне правопорушення) усвідомлено використав його в протиправних цілях.

Постанова ОП ККС ВС від 2 лютого 2026 року у справі № 669/338/24 (провадження № 51-5214кмо24)

Види домашнього насильства

- фізичне насильство;
- сексуальне насильство;
- психологічне насильство;
- економічне насильство.

Види домашнього насильства

- **Фізичне насильство** - Форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.
- **Сексуальне насильство** - Форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.
- **Психологічне насильство** - Форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.
- **Економічне насильство** - Форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Підстави засудження за ст. 335 КК

- 1) неявку на збірний пункт особи, яка була визнана здоровою та придатною до строкової військової служби, та яка отримала повістку для вибуття у складі команди по призову на строкову військову службу;
- 2) відмову особи, яка була визнана здоровою та придатною до строкової військової служби, від отримання повістки для вибуття у складі команди по призову на строкову військову службу з подальшою неявкою на збірний пункт.

Підстави засудження за ст. 336 КК

- 1) відмова від отримання повістки на відправку з вимогою з'явитися до збірного пункту з подальшою неявкою для проходження військової служби;
- 2) неприбуття для відправки до військової частини, будучи належно повідомленим про призов на військову службу;
- 3) направлення письмової заяви про відмову від проходження військової служби під час мобілізації.

Практика застосування судами положень ч. 5 ст. 407 КК

- До внесення змін Законом України № 2839-IX від 13.12.2022 диспозиція ч. 5 ст. 407 КК, була викладена у такій редакції: «Самовільне залишення військової частини або місця служби, а також нез'явлення вчасно на службу без поважних причин, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, вчинене особами, зазначеними в частинах першій або другій цієї статті».
- Форма вчинення кримінального правопорушення.
- самовільного залишення військової частини або місця служби,
- у виді нез'явлення вчасно на службу без поважних причин.

Практика застосування судами положень ч. 5 ст. 407 КК

- 1.2. Поважні причини своєчасного нез'явлення на військову службу.
- Суди здебільшого констатують відсутність поважних причин, не розглядаючи це питання. В деяких випадках у вироках наведені причини, на які посилається підсудний, проте суд не надає їм правової оцінки, посилаючись на те, ці обставини не оспорюються.
- Ненадання оцінки обставинам, які характеризували причини нез'явлення вчасно на службу, можна пояснити тим, що підсудний визнав свою вину, обставини справи сторонами не оспорювались, і суд здійснював розгляд кримінальних проваджень у спрощеному порядку.
- У ч. 5 ст. 407 КК ознака «без поважних причин» закріплена лише стосовно одного прояву об'єктивної сторони кримінального правопорушення, що розглядається, а саме нез'явлення вчасно на службу, тоді як для самовільного залишення військової частини або місця служби ця ознака не передбачена. Разом з тим, у деяких випадках суди констатували відсутність поважних причин і в разі кваліфікації діяння як самовільного залишення військової частини або місця служби.

Застосування судами ч. 4 ст. 408 КК (дезертирство, вчинене в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці)

- У деяких випадках при встановленні ознак як **самовільного залишення військової частини або місця служби з метою ухилитися від військової служби**, так і **нез'явлення з тією самою метою на службу у разі призначення, переведення, з відрядження, відпустки або з лікувального закладу**, суди залишали поза увагою дослідження обставин, на підставі яких суд дійшов висновку про наявність мети ухилитися від військової служби. На відміну від ст. 407 КК, ознакою ст. 408 КК є ухилення від військової служби, тобто остаточне, а не тимчасове її уникнення. Проте в окремих вироках ця обставина не висвітлена.
- Один **лише факт тривалого незаконного перебування поза межами місця служби ще не може свідчити про мету ухилитися від військової служби взагалі.**

Особливості встановлення обставин кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 407 КК

- 1) встановлення наміру саме тимчасово ухилитись від обов'язків військової служби, так як суди не завжди наводять обставин, на підставі яких робиться висновок про тимчасовий характер ухилення та наявний намір підсудного повернутись від обов'язків військової служби;
- 2) констатація відсутності поважних причин без надання оцінки поважності або, навпаки, неповажності, причин нез'явлення вчасно на службу, наведених підсудним.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!